

forholdet mellem husbond og tyende i al almindelighed. Jeg synes som nævnt også, der går for meget revolutionsromantik i det sidste kapitel. Om denne og de andre mere eller mindre idiosynkratiske kommentarer i det foregående kan man dømme selv, hvis man læser bogen. Og det er der al mulig grund til at gøre, for den er en velskrevet fremstilling og i lange stræk en bog lige efter denne anmelders hoved.

Claus Møller Jørgensen

| ANDERS MØLLER, NETE BALSLEV WINGENDER, TENNA JENSEN, KAMILLA NØRTOFT & ASKE JUUL LASSEN: *Gammel i København: Liv og livsvilkår 1891-2018*, Frydenlund Academic, Frederiksberg 2019, 155 s., 249 kr.

Interessen for de ældres historie og deres forhold er stor i disse år. Antologien *Gammel i København*, der i seks kapitler fortæller om, hvordan det var og er at være gammel i hovedstaden fra slutningen af 1800-tallet og frem til i dag, repræsenterer den nyeste humanistiske forskning inden for feltet. Flere af bidragene er skrevet af forskere fra Center for Sund Aldring ved Københavns Universitet.

Bogen er med sine 155 sider ikke en samlet fremstilling af ældre københavnernes livsvilkår i perioden 1891-2018, men giver heller ikke indtryk af at være det. Kapitlerne er derimod ud- og velvalgte nedslag, der behandler emner, som er kendetegnende for de gamles forhold i forskellige perioder af de knap 130 år, som bogen omhandler. Der er (naturligvis) også vigtige temaer, f.eks. hjemmeplejen, der ikke har fået deres eget kapitel, men som dog omtales flere steder i bogen.

Nete Balslev Wingender indleder bogen med en oversigt over Københavns fysiske og befolkningsmæssige udvikling i perioden med udgangspunkt i tre nedslag omkring 1900, 1950 og 2000. Det er en fin måde at skabe en fælles ramme om bogens fem forskelligartede hovedkapitler. Herefter fortsætter samme forfatter med fortællingen om de særlige værdighedskrav, man som gammel skulle leve op til for at kunne komme i betragtning til alderdomsforsørgelse, aldersrente og folkepension fra 1891 og helt frem til 1961. Gennem lovgivning, politiske diskussioner og klientsager får man indblik i de moralske standarder, ældre skulle honorere, hvis de skulle gøre sig forhåbning om at få hjælp. I 1891 var den særlige alderdomsforsørgelse netop indført for at friholde de ældre fra den skam og det stigma, som det indebar at søge og få fattighjælp. Ikke desto mindre kunne ældre med en „forargelig levevis“ – dvs. drankere, prostituerede og voldsmænd – nægtes alder-

domsydelse frem til 1961. Først fra dette år kan man altså tale om en egentlig folkepension for alle ældre medborgere.

I kapitlet om boliger for ældre fra 1900 til 1960 skildrer Anders Møller så at sige den anden side af medaljen, nemlig de tiltagende bedre fysiske forhold, som kommunen tilbød de gamle, der var værdige til hjælpen, men som ikke alene ved hjælp af alderdomsydelsen kunne klare sig selv i egen bolig. Udviklingen af boformer for ældre eksemplificeres ved de tidlige alderdomshjem, 1930'ernes aldersrenteboliger og 1950'ernes plejehjem. Boligerne afspejlede forskellige tiders syn på de ældre, hvad man anså for et godt ældreliv og de større og større ønsker og forventninger om, at de ældre – med nogen hjælp fra kommunen – skulle klare sig selv længere.

Mad er ligesom tag over hovedet en livsfornødenhed, som det offentlige gennem tiden på forskellige vis har tilbudt de ældre, og det er temaet for Tenna Jensens bidrag. Også dette områdes historie bærer præg af forandringer i synet på alderdommen, og hvordan og hvor længe de ældre skulle leve. Omkring 1900 havde de kommunale madordninger primært det formål at forhindre, at de ældre sultede, så længe de levede. Men omkring midten af 1900-tallet begyndte man at tale om den rette kosts betydning for de ældres helbred. De ældre skulle spise sundt for at sikre sig selv og tage ansvar for en god alderdom.

Men man lever jo ikke af mad alene. Det er temaet for bogens to sidste kapitler af henholdsvis Kamilla Nørtoft og Tenna Jensen samt Aske Juul Lassen, hvor vi bevæger os op i nutiden. Nørtoft og Jensen fortæller om en række forskellige tiltag fra det offentliges side, som skulle og skal øge de ældres trivsel og livskvalitet. Fra 1950'erne og frem kom der efterhånden fokus på andet end basale livsfornødenheder som mad og tag over hovedet. Mimrekortet sikrede fra 1960'erne, at de ældre kunne komme omkring i byen til en overkommelig pris, mens vore dages ældre opfordres til at bruge byen i en mere aktiv alderdom. Det gik man ikke op i omkring 1900. Lassen afslutter bogen med et afsnit om den gode alderdom efter 2000. Kommunen ønsker at påvirke de ældre til at være fysisk aktive og til at deltage i forskellige former for fællesskaber, der alt sammen medvirker til, at færre bliver mindre og senere afhængige af hjælp fra det offentlige. Nogle ældre mødes til klubaktiviteter, mens andre er frivillige, f.eks. når yngre ældre kører gamle ældre rundt i byen i projektet Cykling uden alder. I modsætning til tidligere tiders syn på de gamle er det dominerende ideal i dag blevet den aktive, livsglade ældre, der stort set klarer sig selv.

Bogen hører til i den fagligt formidlende genre. Det står klart, at forfatterne har ønsket at skrive en bog, der henvender sig til en bre-

dere læserskare af alment historisk eller sundhedsfagligt interesserede. Det er lykkedes dem ganske udmærket. På den anden side rummer bogen, som stort set kun behandler emner, der ikke er skrevet om tidligere eller i det mindste i nyere tid, også meget interessant ny viden for fagfolk. Bogen bygger således helt igennem på nye kildestudier og etnologiske undersøgelser, hvilket er fint dokumenteret. Derimod hører vi ikke meget om forfatternes teoretiske overvejelser og studierne relation til den internationale forskning, men det er uden tvivl udeladt helt bevidst for at lette formidlingen af stoffet. Alt i alt er der tale om en velskrevet og vedkommende bog, der giver ny viden både til velfærds- og kulturhistorisk interesserede læsere, men også til dem, der interesserer sig for den nyeste samfundsudvikling inden for ældreområdet. Derfor bør bogen være relevant for mange. De fleste af os bliver jo gamle før eller siden.

Peter Wessel Hansen

| JØRGEN FINK: *Vækstspiral og vækstregime. En materiel teori om økonomisk udvikling*, Aarhus Universitetsforlag 2019, 290 s., 299,95 kr.

Bogen handler om flere ting, men frem for alt om 'lange bølger': Et antal cykliske forløb fra slutningen af 1700-tallet til begyndelsen af 2000-tallet danner et historisk mønster. Mønsteret opstår i samspillet mellem teknologiske nybrud, investeringer og økonomisk vækst. For at konkretisere den historiske teknologiudvikling kan man f.eks. opdele i følgende perioder der viser markante nybrud (det sker for anmelderens egen regning og i modsætning til bogen uden samordning med konjunktursvingningerne): 1) ca. 1760-1810 (tekstilmaskiner, jernudvinding); 2) ca. 1800-1850 (dampmaskiner, værktøjsmaskiner, jernbaner); 3) ca. 1840-1890 (stål, telegrafi, telefoni); 4) ca. 1880-1930 (stærkstrøm, kemi, intern forbrændingsmotor); 5) ca. 1920-1970 (elektronik, elektromekanisk styring, luftfart); 6) ca. 1960-2010 (it, logistik, rumfart, bio-tech); 7) ca. 2000- (kunstig intelligens, klimahåndtering).

I de blot fem „kondratieffske cykler“ Jørgen Fink opererer med, er perioderne og overlappene imellem dem længere; dette er en væsentlig præmis for den samlede model, som skal illustrere en spontan, men regelmæssig samordning af teknologi og konjunktur. Mekanismen er, meget kort fortalt, at en ny dynamisk teknologisk konstellation begynder at vinde frem når den foregåendes potentiale klinger af og væksten dæmpes. Det afløsende regimes kerneteknologi er på dette tidspunkt endnu ikke tilstrækkelig udviklet og udbredt til straks at medføre fornyet højvækst. Nu indledes imidlertid en intensiv fase i